

YOSH AVLOD TARBIYASIDA MILLIY QADRIYATLARNING O'RNI

M.Saidov

Termiz Muhandislik - texnologiya instituti tyutori
<https://www.doi.org/10.37547/ejar-v03-i02-p2-48>

ARTICLE INFO

Received: 02nd February 2023

Accepted: 09th February 2023

Online: 10th February 2023

KEY WORDS

Vatan, komil shaxs, axloqiy tarbiya, boshlang'ich ta'lim, umumiy ta'lim.

ABSTRACT

Ushbu maqolada yosh avlod tarbiyasida milliy qadriyatlarining o'рни, bilimning ahamiyati tashabbuskorlik haqidagi fikrlarni bayon etishga harakat qilingan.

Yosh avlodni komillikka yetaklovchi eng katta kuch – bu kitob va hayotiy saboqlardir. Yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash kelajakni, millatni va milliyligimizni boqiy ozod holda ko'rishimiz mumkin. Vatanga sadoqat, do'stlikka ishonch, oilaga mehr – muhabbat, kattalarga hurmatda kichiklarga izzatda bo'lish tuyg'usini shakllantirish milliy qadriyatlarimizni asl ko'rinishidir. Insonga faqat dunyoda yuz berayotgan voqelik haqida, odob - va axloq qoidalari, mehr va sadoqat tushunchalari haqida bilim berishning o'zi uning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi uchun yetarli bo'lib qolmaydi. Balki, unda iroda qudrati, mas'uliyat tuyg'usini shakllantirish, atrof muhitga, mehnatga, kasbga, ilmga, qalban va ruhan o'zga insonlarga mehri va oqibatli bo'lish tuyg'usini uyg'otishga, dilida ulug' maqsadlar tug'ilishiga va atrofida yuz berayotgan hodisalarga o'z munosabatini bildirib olishiga erishishimiz lozim. Yosh avlodni shu xislatlar bilan voyaga yetishlari uchun esa turli yo'llar: kattalarni o'g'it va nasihatlarini tinglash, undan to'g'ri xulosa chiqara olish qobiliyatlarini rivojlantirish orqali; turli vositalar bilan va eng asosiysi yosh avlod tarbiyasiga samimiy yondashish va tinimsiz izlanishlar natijasida erishish mumkin. Dunyoda har bir xalqning asrlar, zamonlar osha yashab kelayotgan milliy qadriyatlari bor. Yosh avlodni ma'nan barkamol etib tarbiyalashda ham shubhasiz, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslanamiz. Tarbiya inson umrining oxirigacha davom etadigan jarayon bo'lib (inson umrining oxirigacha o'rganadi, degan naql asosida tarbiyalanib), doimiy ravishda rivojlanib, takomillashib, komillikka intilib yashaydi. Quyida uzluksiz ravishda olib boriladigan axloqiy tarbiyaning har bir bosqichini alohida ko'rib chiqamiz. Oilada axloqiy tarbiya. Bola tarbiyasini ona qornidan boshlash maqsadga muvofiq bo'ladi. Ushbu fikrni bir qator Sharq mutafakkirlari ham tahkidlab o'tishgan. Bolani tarbiyalash uchun, avvalo ota-onaning o'zi tarbiyalangan bo'lishi kerak. Faqatgina ham jismonan, ham mahnan sog'lom ota-onadan sog'lom farzand dunyoga keladi. «Sog'lom avlod deganda, shaxsan men, eng avvalo sog'lom naslni, nafaqat jismonan baquvvat shu bilan birga ruhi-fikri sog'lom, imon-ehtiqodi butun, bilimli, ma'naviyati yuksak, mard va jasur, vatanparvar avlodni tushunaman», deb tahkidlaganlar. Farzand tug'ilgan kundan boshlab

dastlab oila muhitida tarbiyalanadi. Bu davrda bolani to'g'ri ovqatlantirish, to'g'ri parvarish qilish juda muhim. Bir yoshgacha bo'lgan davrda bola o'ziga yaqin kishilarni ko'rganda xursand bo'ladi, rangdor o'yinchoqlarni xush ko'radi. Bu davrda bolani alla, mahnoli erkalashlar, chiroyli o'yinchoqlar orqali tarbiyalab borish lozim. 1 yoshdan 3 yoshgacha bo'lgan bolalar esa turli o'yinchoqlarni o'ynay boshlaydilar, asta-sekin nutqi rivojlana boshlaydi. Bu davrda bolalar o'yin orqali bir-birlari bilan aloqa bog'laydilar, tasavvur, fikrlash jarayoni shakllanadi. Ota-ona yoki tarbiyachilarning bolalarni sevishi, ularning xatti-harakatiga ziyraklik va mehribonlik bilan munosabatda bo'lishi, bolaning sog'lom o'sishiga, odob-axloqli bo'lishiga olib keladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiya. Maktabgacha bo'lgan ta'lim muassasasidagi davr bola tarbiyasidagi eng muhim davr hisoblanadi. Chunki, bu davrda paydo bo'lgan taassurotlar izi inson xotirasida umrbod saqlanib qoladi. Bu davr bolaning aqliy va jismoniy jihatdan tez o'sishi, dunyoni bilishga intilishi, atrof muhitga o'z munosabatini bildirish istagi kuchayib borayotgan davrdir. Boshlang'ich ta'limda axloqiy tarbiya. Boshlang'ich ta'limda bola hayotida yangi, qiziqarli va muhim davr boshlanadi. Chunki, bola maktabga kelgach yangi muhit, yangi tartib-qoida, yangi talablarga duch keladi. Bu davrda bolalar hali o'yin faoliyatini to'liq tark etmaganligini inobatga olib, o'tiladigan dars mashg'ulotlarini qiziqarli qilib olib borish lozim. Bu davrga kelib bolaga tarbiyaviy tahsir yo'llari bir muncha aniq va tizimli ravishda bo'lib qoladi. Chunki endi xususan odobnoma darslari o'tila boshlaydi, bundan tashqari boshqa fanlarda ham muntazam ravishda axloqiy tarbiya berib boriladi turli to'garaklarni uyushtirish ham o'zining ijobiy natijalarini beradi. Oliy va O'rta umumiy ta'limda axloqiy tarbiya. Oliy va O'rta maktab davriga kelib o'quvchi o'rganadigan fanlar ham asta-sekinlik bilan murakkablasha boradi, shunga ko'ra talaba va o'quvchining fikrlashi va dunyoqarashi ham kengayib boradi. Bu davrda talaba va o'quvchilarga o'zaro odob-axloqqa doir maqollar va hadis namunalardan ko'proq aytish orqali musobaqa uyushtirish hamda ushbu maqol va hidislarga o'zlari ham amal qilishlarini tarbiyalash mumkin. Endi talaba va o'quvchilar burch, vijdon, nomus, adolat, ezgulik kabi axloqiy tushunchalarning mahnisini tushunib yetadilar. Oliy o'quv yurtlarida axloqiy tarbiya. Oliy ta'limda yoshlar endi biror mutaxassislikni tanlagan holda, o'zining mustaqil fikri, dunyoqarashi, intellektual qiziqishiga ega bo'ladilar. Shu sababli bu davrda bo'lajak mutaxassislarni axloqiy jihatdan tarbiyalash muhim. Chunki bu davrda yosh o'zining madaniy-ma'naviy saviyasini oshirishga intiladi, o'z ustida qunt bilan ishlaydi, radio, televidenie, Internet va barcha informatsion vositalardan unumli foydalanadi, turli asarlar bilan tanishadi. Bu esa yoshlarni axloqiy jihatdan tarbiyalash uchun yordam beradi. Ta'limdan keyingi faoliyatda axloqiy tarbiya. Yosh uzoq muddatli va tizimiy ta'lim natijasida mutaxassis sifatida shakllandi. Endi u nazariy jihatdan egallagan bilimlarini amaliyotda qo'llab yosh avlodga ta'lim-tarbiya beradi, uning o'zi boshlang'ich sinf o'quvchilarini axloqiy ruhda tarbiyalay boshlaydi. Uzluksiz ravishda uzoq muddatli olib borilgan ta'lim-tarbiya samarasi mana endi ko'zga tashlanadi. Jamiyat taraqqiyoti, Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi uchun xizmat qiladigan vijdoni pok, iymoni butun, sofdil, vatan'arvar, xalqsevar, mard, har tomonlama sog'lom, intellektual salohiyatli, bir so'z bilan aytganda sog'lom avlodni tarbiyalash davr talabi ekan. Bu ishni amalga oshirish esa barchamizning Vatan oldidagi muqaddas burchimizdir. Shunday ekan, yoshlarimiz tarbiyasiga doimo ehtiborli bo'laylik. Sharq mamlakatlarida farzandni barkamol inson etib tarbiya qilish eng muhim vazifa

hisoblanadi. Xususan, tarbiyada diniy ta'limotlardan, hadislardan, badiiy asarlardan, xalq og'zaki ijodidan foydalanish maqsadga muvofiq. Masalan, birgina shariatda musulmonlar amal qilishi zarur bo'lgan 934 ta talab mavjud. Bundan bola tana va ruh pokligini, insonparvarlikni o'rgansa. Kitob mutoala qilish yordamida o'sib kelayotgan bola odamiylik, sadoqat, rahm – shafqat, mehr –muruvvat kabi ezgu fazilatlarini o'zida shakllantiradi. Sobiq ittifoq mafkurasi inqirozga uchraganidan keyin yangi jamiyatni mafkuraviy, ma'naviy, mahrifiy asoslash, xususan, tarbiyaviy ishlarning metodologiyasi bo'lmish milliy istiqlol g'oyasini ishlab chiqish eng muhim vazifalardan biri bo'lib Milliy qadriyatlarni yoshlari ongi va qalbiga singdirish usullari to'g'risida fikr bildirganda shuni alohida qayd qilmoq kerakki, avvalo mahmuriy yo'l va zo'rlik usuliga ehtiyotkor bo'lish talab qilindi. mustaqil O'zbekistonda ma'naviy-mahrifiy sohada olib borilayotgan tarbiyaviy ishlarning bosh tamoyillaridan biri hisoblanadi. Xullas, g'oyaviy dunyoqarash, yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash zudlik bilan hal qilinadigan ish emas, g'oyaviy dunyoqarashni shakllantirish, yoshlar ongi va qalbiga milliy qadriyatlarni singdirish uchun tarbiyaviy ishning mavjud barcha usullari, shakllari, vositalaridan o'z o'rnida samarali foydalanish umumiy maqsadlarmizni amalga oshirishda muhim o'rin egallaydi.

References:

1. Islom Karimov –Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch||, Toshkent –Ma'naviyat||2008-yil.
2. Karimov I.A. «O'zbekiston kelajagi buyuk davlat». Toshkent: O'zbekiston 1992.
3. Munavvarov A.K. «Oila pedagogikasi». – T.: O'qituvchi, 1994.
4. Mirqosimov M. Maktabni boshqarishning nazariy va pedagogik asoslari. T.: 1996 y.